

Λογοτεχνική βραδιά για την ποίηση της Ηρώς Νικοπούλου στο Ιωνικό Κέντρο, με ομιλητές την πεζογράφο Ζέτα Κουντούρη και τον κριτικό και ποιητή Γιώργο Θεοχάρη. Ποίησή της μελοποίησε ο συνθέτης Σταύρος Κατηρτζόγλου, 10-05-2012

Η ομιλία της πεζογράφου Ζέτας Κουντούρη για την ποίηση της Ηρώς Νικοπούλου στη εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο Ιωνικό Κέντρο στις 10-05-2012

Είχα την τύχη να παρακολουθήσω την εξέλιξη της Ηρώς Νικοπούλου μέσα από όλες τις ποιητικές συλλογές της. Την έβρισκα πάντα τρυφερή, αισθαντική, χαμηλόφωνη, και ιδιαίτερα στοχαστική, να επιδιώκει μέσα από μια συγκρατημένη μελαγχολία μια βαθύτερη επικοινωνία με τον εαυτό της και με τους άλλους. Είχα επίσης την αίσθηση ότι ακόμη κι αν δεν ήξερε κανείς ότι είναι ζωγράφος, θα μπορούσε εύκολα να το συμπεράνει μέσα από πολλούς στίχους της.

«Πάντα από κάτω υπήρχε η θάλασσα/ που ανέβαινε/ κι ανέβαινε/ σήκωνε τα λευκά κεντήματα της τραπέζιας/

Φούσκωναν οι κουρτίνες από τα τζάμια/ γλιστρούσαν απ' τα καδράκια οι ζωγραφιές/ ίδρωναν χρώματα οι τοίχοι»,

θα μας πει στο *Νησί*, ένα από ποιήματα της τελευταίας ποιητικής συλλογής της, στις εκδόσεις Πλανόδιον, με τίτλο **Μη με ψάχνετε εδώ**, και μ' ένα ιδιαίτερα καλαίσθητο εξώφυλλο, φιλοτεχνημένο από την ίδια.

Και σ' ένα άλλο, άτιτλο, της ίδια συλλογής:

«Πλέουν καράβια στο γυαλί/ σκιές στα δάση καθρεφτίζονται/ ποτάμια γκρεμίζονται σε καταρράκτες/»
Ενώ απ' την προηγούμενη, που είχε τον τίτλο **Ανέμου**, σας διαβάζω, από ένα ποίημα που αγαπώ ιδιαίτερα:

«Ίσως και να 'χαμε κάποτε συναντηθεί/στο ίδιο τρόλεϋ τυχαίοι συνεπιβάτες/...

Τα σώματά μας μπορεί και νά 'χαν ακουμπήσει/ στις ίδιες θέσεις αργά τ' αποσήμερο/ καθώς τα μάτια σταματούσαν στις επιγραφές/ κι ύστερα πάλι κοίταζαν τριγύρω/ μάτια παιδιού που μόλις ξύπνησε...», για να επιβεβαιωθεί για μια ακόμη φορά το από τον Σιμωνίδη του Κείου ρηθέν: «Η ζωγραφική είναι ποίηση σιωπώσα, η δε ποίηση ζωγραφική λαλούσα», μια που εδώ, μέσα από την περιγραφή των λεκτικών εικόνων του ποιήματος βλέπουμε να προβάλλει ανάγλυφο το συναίσθημα της απόστασης και τελικά της απώλειας.

Ιδιαίτερα αξίζει επίσης να ασχοληθεί κανείς με τα χρώματα που άλλοτε σκιάζουν κι άλλοτε φωτίζουν τους ποιητικούς ανέμους που διατρέχουν και βάζουν πανιά ονειρικών ταξιδιών στους στίχους της, στίχους που μοσχοβολάνε νύχτα, θάλασσα και, γεμάτες θλίψη, κρυμμένες καταιγίδες. Ποίηση και ζωγραφική αγκαλιάζονται αρμονικά στο έργο της όπου κυριαρχούν τα σκούρα χρώματα ενώ από κάτω, έτοιμο θαρρείς να εκραγεί, καιροφυλακτεί τό κόκκινο, το χρώμα του αίματος και της φωτιάς, που κρυφοκαίει μέσα στους λιτούς, επιγραμματικούς στίχους της. Ένας φωτισμός χαμηλός, σαν ήσυχη μουσική υπόκρουση, συνοδεύει τα περισσότερα ποιήματά της.

Ένα αίσθημα ανέφικτου διατρέχει όλο το σώμα της ποιήσής της γι' αυτό πιστεύω ότι οι σιωπές, είτε ρητά ονομαζόμενες, είτε σαν προεκτάσεις των περισσοτέρων στίχων της, ασκούν μια ιδιαίτερη μυστικιστική γοητεία στον αναγνώστη προκαλώντας τον να γίνει συμμετοχος στις πιο μύχιες σκέψεις της.

«Διπλώνονται πάνω μου/ τώρα οι λέξεις/ μέσα τους μαθαίνω τη σιωπή» κι αλλού

«...απερίσπαστη να χορεύει/ η σιωπή στα πλακάκια/ και η νύχτα αβοήθητη/ χωρίς λάμπες και φώτα».

Ένα άλλο στοιχείο της γραφής της είναι ότι τα πάθη, ακόμη και όταν υποψιαζόμαστε ότι είναι παράφορα, πράγμα που συμβαίνει αρκετά συχνά, εμφανίζονται ελεγχόμενα και συγκρατημένα, χωρίς να περιέχουν ούτε αιχμές ούτε κραυγές. Ακόμη η χαρά, η λύπη, οι έρωτες, οι φόβοι, η μοναξιά, ο θάνατος και όλα τα ανθρώπινα, που την απασχολούν, περνούν υπαινικτικά και αθόρυβα, ίσως επειδή είναι βαθιά βιωμένα, ίσως κι επειδή η προσέγγιση της ποιήτριας στην Ανατολική φιλοσοφία έχει αφήσει αισθητά τα ίχνη πάνω στην τέχνη της. Μια φιλοσοφική διάθεση, που υπήρχε ανέκαθεν στη γραφή της, διατρέχει απ' αρχής μέχρι τέλους την τελευταία της αυτή ποιητική συλλογή.

«**Μη με ψάχνετε εδώ**» λοιπόν, η τέταρτη και ωριμότερη κατά την γνώμη μου ποιητική συλλογή της Ηρώς Νικοπούλου, όπου ξεκινάει λέγοντάς μας:

«...είμαι μετά το κόμμα/ πέρα από την τελεία...

Είμαι η αρχή/ του κενού η μήτρα»,

δίνοντάς μας έτσι και το πρώτο υπαρξιακό της στίγμα ενώ πιο κάτω κλείνει ένα άλλο ποίημα λέγοντας, «...κουλουριασμένη στις γάτας μου το μάτι/ είμαι/ ο ρόγγος και το ρίγος αρχαίου πανικού» κι αλλού πάλι

«Θα γράψω ένα βιβλίο κάποτε/ ένα γράμμα θα στείλω στον επόμενο/ πλανήτη που θα ξαναγεννηθώ», αφήνοντας μια μικρή χαραμάδα αισιοδοξίας.

Αν πάντως θελήσουμε, παρά την απαγόρευση, να την αναζητήσουμε «εδώ» γιατί τι πιο ερεθιστικό από μια τέτοια γυναικεία απαγόρευση, θα διαπιστώσουμε ότι η Ηρώ Νικοπούλου είναι μια γυναίκα ευαίσθητη, που η πραγματικότητα γύρω της την απασχολεί, την πληγώνει, την εκπλήττει, την θυμώνει και την κάνει να αντιδρά με τον δικό της ξεχωριστό τρόπο, όπως επί παραδείγματι όταν μιλάει για το τσουνάμι στη Σρι Λάνκα το 2004, όπου μέσα σ' ένα σουρρεαλιστικό όνειρο αντί να πει τσάι ζεστό, που της προσφέρεται, καταπίνει θάλασσα, ταράζεται, και ακούει μια λευκή σκιά, -υπάρχει κάποια διακριτική, ανδρική παρουσία που δεν κατονομάζεται στα περισσότερα ποιήματά της- να την καθησυχάζει:

«Μη τρομάζεις» μου λες ήσυχα/ είναι από το κύμα που σηκώθηκε/ τότε/ στη Σαντορίνη».

Επίσης σ' ένα άλλο της ποίημα, με τίτλο *Όλα τα πήρε*, όπου αναφέρεται στις φωτιές του 2007, ξεκινάει «Μαλακά ανεβαίνουν ως πάνω/ οι φωτιές/ κλεισμένο είχα τον ήχο/... και μ' ένα ιδιότυπο, σπαραχτικό σαρκασμό που εμπρικλείει -όχι καταγγελτική- αλλά πλάγια κριτική ματιά,, καταλήγει

« Όλα τα πήρε όπως της έπρεπε/ Μας άφησε για λίγο σαστισμένους/ Σιγά σιγά κι αυτό το συνηθίσαμε/ κι αλλάξαμε κανάλι.»

Ακόμη η φύση, τα λουλούδια, τα δένδρα, τα ζώα, μια αλεπού και μια αγαπημένη γάτα σοφή η Ρωξάνη, συνυπάρχουν συχνά όχι μόνο με την φυσιοκρατική τους διάσταση αλλά και μ' ένα συμβολικό τρόπο, σε πολλά ποιήματά της. Το πολιτικό στοιχείο εμφανίζεται έμμεσα σε ποιήματα όπως *Οι μετανάστες*, όπου το θέμα την απασχολεί τόσο από την πλευρά του ξένου όσο και της ελληνικής κοινωνίας, με τις ξενοφοβικές τάσεις που έχει αναπτύξει.

Η τελευταία αυτή συλλογή απαρτίζεται από τέσσερις ενότητες. «Το πρώτο γκρίζο της κλίμακας», «Με κοινό φωτισμό», «Είκοσι τρία» και « Όστρακα». Στην πρώτη ενότητα, με τίτλο «Το πρώτο γκρίζο της κλίμακας» τα ποιήματα, άτιτλα, μοιάζουν όντως να σχηματίζουν μια ιδεατή κλίμακα, καθώς κάποιες φορές ο τελευταίος στίχος μιας σελίδας αποτελεί την αρχή της επομένης. Ακούστε:

«Ανοίγω το παράθυρο/ ορμάει πηχτή ομίχλη/ κόβω κι απλώνω στο ψωμί/ στο περβάζι ένας μικρός σκορπιός/ μόλις που κρύφτηκε/ Ήμερώνει»

Και συνεχίζει στο επόμενο ποίημά της

«Και που ξημέρωσε σκοτάδι»,

κι αλλού

«Μόνο τ' άστρα να λάμπουνε/ μόνο τ' άστρα/ κι η ανάσα της γης»

και στο επόμενο

«Μια ανάσα εσύ...»

Οι στίχοι, κινούνται ανάμεσα στο όνειρο και στην πραγματικότητα, σε τοπία και χρόνους που εναλλάσσονται ανάμεσα στη μέρα, τη νύχτα και το ξημέρωμα. Τίποτα απολύτως δεν δείχνει να είναι τυχαίο, ούτε φυσικά η επιλογή στην αρχή των στίχων, όπως στο ποίημα:

«Όταν κοιμάσαι μόνη/ γυρίζεις πάντα/ προς/ την πλευρά/ που το άλλο σώμα/ λείπει», εδώ βλέπουμε πώς η ελλειπτική διατύπωση στηρίζει την εικόνα, πώς με τρόπο οργανικό και αφήνοντας μισοτελειωμένο τον κάθε στίχο του ποιήματος, ουσιαστικά μας οδηγεί να αισθανθούμε ακριβώς αυτή την έλλειψη, και μας προϊδεάζει για την θλίψη και τη νοσταλγία που διαπνέουν όλη την ενότητα.

Η επόμενη με τίτλο «Με κοινό φωτισμό» αρχίζει και ολοκληρώνεται μ' ένα τετράστιχο. Ποιήματα επίσης άτιτλα, οχτώ στον αριθμό, με κοινά θέματα του έρωτα και του θάνατο. Η θλίψη και η μοναξιά του τέλους, με όποιον απ' τους δύο τρόπους κι αν επέρχεται, φέρουν έντονο το προσωπικό της στίγμα. Σας διαβάζω το πρώτο:

«Ο τρόπος έλεγχος του έρωτα/ είναι τα άκρα/ μα εσύ όλο από τη μέση μ' έπιανες/ και ξεκινούσες»

Και το τελευταίο:

«Θλιβερή αλαζονεία/ να θρηνείς/ σε κάθε κηδεία/ και το δικό σου θάνατο» ενώ ενδιάμεσα θα διαπιστώσει με τον γνώριμο ανεπαισθητο σαρκασμο της: «Από κηδεία σε κηδεία/ μεγαλώνουν τα παιδιά»

Η τρίτη και μεγαλύτερη ενότητα με τον τίτλο «Είκοσι τρία», αποτελείται από ισάριθμα ποιήματα, που έχουν όλα τίτλους και ασχολούνται με ποικίλα θέματα. Αξίζει πιστεύω να σταθεί κανείς ιδιαίτερα στο πρώτο της σειράς, το *Είναι και ο εαυτός* που θα παρακαλούσα την Ηρώ να μας το διαβάσει:

Κάθε πρωί τη στήνει σιωπηλά
και με κοιτά απ' τον καθρέφτη
δειλά τον πιάνω κάτω απ' το νερό

Πυρωμένο μυρίζει το δέρμα του στον ήλιο
τον σκεπάζω, τον φροντίζω
φαντάζομαι τα χρόνια μου μαζί του
μόνο μ' αυτόν - το πιο τρομακτικό

Τον φοβάμαι, τον παρηγορώ
μα σίγουρα εντέλει
παρ' όλη την συν-πάθεια
τον μισώ
και πάντα το πιο δύσκολο
της γοητείας του να διαφεύγω

Θέλει μεγάλη προσοχή

μην ταυτιστώ μαζί του.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον στο ποίημα αυτό έχει το γεγονός ότι δεν θ' ανακαλύψουμε στους στίχους του κανένα από τα στοιχεία του εαυτού της ποιήτριας, όπως ευλόγως θα μπορούσε να προσδοκά λόγω του τίτλου ο αναγνώστης, παρά μόνον την γεμάτη δέος σχέση που διατηρεί μαζί του, μια σχέση φροντίδας, παρηγορίας και φόβου, που μας παραπέμπει στα άδυτα και τα ανεξιχνίαστα της δικής μας ψυχής.

Στο ίδιο μοτίβο το ποίημα *Η άλλη*, όπου ανάμεσα στα καλαμπόκια που λάμπουν στη μέση του καλοκαιριού, παρατηρεί:

«κοιτώ την άλλη ζωή που είμαι/ στο κίτρινο μάτι της όμορφης/ που γλίστρησε δίπλα μου σαύρας.../ ήμουν γι' αυτήν μια ακόμη απειλή/...../ κι ας ήτανε για μένα ολοφάνερα/ η άλλη ζωή που είμαι ».

Μοιάζει σαν να προσπαθεί να καθρεφτιστεί μέσα από τα άλλα πλάσματα για να κατορθώσει έτσι να τα ορίσει και να αυτοκαθορισθεί.

Η τέταρτη και τελευταία ενότητα με τίτλο «Όστρακα» περιέχει ολιγόστιχες σύντομες ποιητικές στιγμές,

απόσταγμα και σπάρραγμα ψυχής, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τον κεντρικό πυρήνα άλλων ποιημάτων.

Επίσης μου φέρνει στο νου κάποια χαϊκού που είχε δημοσιεύσει παλαιότερα.

«Η οδύνη να μην είσαι/ενώ τρελά το θες/ποτέ παρών στο θάνατό σου»

Η τελευταία αυτή ποιητική συλλογή **Μη με ψάχνετε εδώ** απέχει δέκα ολόκληρα χρόνια από την προηγούμενη και πιστεύω ότι αποτελεί την ωριμότερη ποιητική κατάθεση της Ηρώς Νικοπούλου. Ο λόγος της καλοδουλεμένος, μεστός, στοχαστικός και σκόπιμα μετέωρος κάποιες φορές καλύπτει διακριτικά μια εξομολογητική διάθεση και μια αδιόρατη νοσταλγία για χαμένους παραδείσους. Με μια σπάνια εκφραστική λιτότητα περνά με άνεση και ταχύτητα από την μία έννοια στην άλλη και από τον υλικό κόσμο στον κόσμο των συναισθημάτων και των ιδεών. Ένας ανεπαίσθητος δισταγμός που υπήρχε σε παλαιότερα ποιήματά της έχει αντικαταθεί από σιγουριά και αποφασιστικότητα, ακόμη και όταν θέτει αναπάντητα ερωτήματα, που βασανίζουν όλους μας, όπως στα «Όστρακά» της:

«Γιατί πάντα κάνω το λάθος/ να ψάχνω το σωστό;»

Θυμάμαι κάποτε, πριν αρκετά χρόνια, που παρουσίαζα την πρώτη ποιητική συλλογή της Ηρώς, τον **Μύθο του Οδοιπόρου** και ήταν παρών και ο Ρένος Αποστολίδης, που μιλούσε για τον Γιώργο Δρανδάκη, τον φίλο πεζογράφο και ποιητή που χάσαμε πρόωρα και η Ηρώ έχει αφιερώσει στην μνήμη του ένα από τα ωραιότερα ποιήματά της. Είχε λοιπόν πει τότε ο Ρένος ότι του άρεσαν πολύ οι στίχοι της και είχε προβλέψει ότι θα εξελιχθεί σε μια ιδιαίτερη ποιητική φωνή (άλλωστε είχε ήδη επiléξει ορισμένα ποιήματά της για την εν προόδω Ανθολογία του). Χαίρομαι ειλικρινά που τον επαλήθευσε κι αυτόν καθώς και όλους εμάς που πιστέψαμε από τότε στο ταλέντο της, το οποίο δεν παύει μέσα από μια επίπονη διαδικασία ψυχής διαρκώς να καλλιεργεί και να αναπτύσσει.

Έχω στα χέρια μου κάποια ανέκδοτα, πρόσφατα ποιήματά της, που επιβεβαιώνουν του λόγου το αληθές και θα ήθελα να κλείσω την ομιλία μου με ένα από αυτά..

(1978-)

Μοιάζει κάπως σαν απειλή θανάσιμη
εκείνη η παύλα
απ' την χρονολογία γέννησης μετά
λες και δεν είναι πιο σημαντική η έναρξη
αλλά η εκκρεμότητα της λήξης

Κάθε που βλέπω ζώντος βιογραφικό
άγχος με πιάνει δέος πανικός
και αποστρέφω ένοχα
το βλέμμα από φόβο
μήπως όσο κοιτώ συμπληρωθεί
στα μάτια μου μπροστά
εκεί
ο αριθμός που λείπει

Θα 'ναι τότε εξ επαφής
σαν να εκτέλεσα
έναν τελείως άγνωστό μου.

Σας ευχαριστώ πολύ.